

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO PROSVJETE I ŠPORTA**

**PRIJEDLOG
ZA UKLJUČIVANJE REPUBLIKE HRVATSKE
U MEĐUNARODNI PROGRAM PROVJERE ZNANJA
(*PISA PROGRAM*) 2006. GODINE**

Zagreb, travanj 2003.

Uvodne napomene

U odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske još uvijek nisu dovoljno razvijeni modeli eksternog vrednovanja učenikovih postignuća (znanja, sposobnosti, vještine) i uspješnosti pojedine škole kao odgojno-obrazovne ustanove koja je autonomna u ostvarivanju cilja i zadataka odgoja i obrazovanja te je odgovorna za njihovu kvalitetu. Upravo je zbog toga otežano uvođenje inovacija u nastavni proces, upravljanje sustavom i kreiranje obrazovne politike.

Promjene odgojno-obrazovnog sustava predviđaju nove načine vrednovanja njegovih subjekata osobito radi modernizacije sustava i omogućavanju uspoređivanja rezultata s drugim zemljama.

Stoga Ministarstvo prosvjete i športa utvrđuje mogućnosti za uključivanje Hrvatske u program međunarodne evaluacije znanja i vještina, poznat pod imenom PISA program te je u tom cilju organiziralo 12. i 13. ožujka 2003. godine, u suradnji sa OECD-om (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj), znanstveno-stručni skup o PISA programu (Program međunarodne evaluacije znanja učenika). Stručnjaci OECD-a prezentirali su sadržaj i organizaciju PISA projekta. Stručna je javnost imala priliku izraziti svoje mišljenje, razjasniti eventualne nejasnoće i prodiskutirati otvorena pitanja, kako bi se moglo zaključiti o svrsishodnosti, prihvatljivosti i ostvarivosti uključivanja Hrvatske u PISA program.

1. Ciljevi

Ministarstvo prosvjete i športa procjenjuje na temelju razmatranja na stručnom skupu te drugih raspoloživih informacija da bi se Hrvatska trebala svakako uključiti u PISA program, čime bi se postigli slijedeći ciljevi :

- objektivno i stručno vrednovanje znanja naših učenika 15-godišnjaka
- mogućnost izrade detaljnih analiza kao stručne podloge za izmjene i prilagodbe obrazovnog procesa te nastavnih planova i programa
- dobivanje realne i međunarodno priznate ocjene sadašnje kvalitete obrazovanja i obrazovnog sustava te mogućnost praćenja njegovog poboljšanja tijekom reformskih procesa

- doprinos razvoju nezavisnih evaluacijskih postupaka i institucija u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu (državna matura, institucije za nezavisnu evaluaciju), pritom bi provođenje PISA programa poslužilo kao izvanredno iskustvo
- usklađivanje s međunarodnim trendovima u obrazovanju i uspoređivanje s rezultatima u drugim zemljama
- potpora prosvjetnog sektora službenom zahtjevu Hrvatske za uključivanje u Europsku uniju. Istina, pitanja prosvjete nisu dio formalnih uvjeta za prijam ali imaju neformalnu težinu u procjeni podobnosti naših ljudskih resursa za europske integracije. Naime rezultati PISA evaluacije koriste se kao indikatori u ocjeni kvalitete obrazovanja u zemljama Europske unije
- kao potpora zahtjevu za pristupanje Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj

Ciljevi koji se postižu uklapaju se u potpunosti u strategiju reformskih procesa u hrvatskom obrazovnom sustavu te u integracijske procese u EU koji su već u tijeku.

2. Što je PISA program

PISA (Program of International Student Assessment) je međunarodni program provjere znanja i vještina učenika koji je izradio i provodi ga OECD. Provjera se provodi na populaciji 15-godišnjaka, dakle nakon završenog obaveznog školovanja a provodi se putem raznih upitnika, testova, pisanih sastava i drugim instrumentima i to kao **provjera znanja i vještina na tri području pismenosti :**

- **čitanje s razumijevanjem (literarna pismenost),**
- **matematike (matematička pismenost) i**
- **prirodnih znanosti (prirodoslovna pismenost** koja uključuje fiziku, kemiju, biologiju, ekologiju, zemljopis).

Program je znanstveno i stručno baziran i sastoji se u suštini u provjeri sposobnosti učenika da *znanja i vještine stečene* tijekom školovanja *samostalno i praktično primjene*. Naglasak je dakle na *primjeni* a ne na mjerenju samo usvojenog ili memoriranog znanja. OECD je propisao organizaciju provođenja, propozicije i sadržaj provjere a ona se provodi pod kontrolom na isti način u svim zemljama. Zbog toga će u provođenja PISA programa biti potrebno prevesti na hrvatski jezik sve materijale koji se koriste u programu (upute, testovi itd.). Proces prevođenja podliježe strogoj kontroli vjerodostojnosti i kvalitete tako da su svi navedeni instrumenti evaluacije u potpunosti prihvatljivi i upotrebljivi na jeziku koji je

učenicima materinski dakle na hrvatskom jeziku. Takav je pristup verificiran na primjerima mnogih zemalja. Do sada su sudjelovale 32 zemlje s ukupno 265.000 učenika. **Ove 2003. godine PISA će uključiti i ispitivanje sposobnosti učenika za rješavanje problema dok će sljedeći ciklus 2006. godine uključiti i informatičku pismenost.** Na taj se način PISA razvija u snažan i sveobuhvatni sustav evaluacije znanja, sposobnosti i vještina mladih ljudi, koje su stekli tijekom obaveznog školovanja. Evaluacija znanja svake tri godine omogućava praćenje uspješnosti obrazovnog sustava nakon promjena koje se uvedu unutar razdoblja od 3 godine.¹

3. Tko je uključen u PISA program

Program se prvi puta provodio 2000. godine a nakon toga se ponavlja svake treće godine. PISA programu pristupile su prije svega zemlje OECD-a te su rezultati PISA programa postali i relevantni indikatori ocjenjivanja kvalitete znanja učenika nakon završenog obaveznog školovanje.

U prvom krugu OECD-PISA programa bile su slijedeće zemlje : Australija, Austrija, Belgija, Kanada, Češka republika, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Irska, Italija, Japan, Koreja, Luksemburg, Meksiko, Nizozemska, Novi Zeland, Norveška, Poljska, Portugal, Španjolska, Švedska, Švicarska, Velika Britanija, SAD te zemlje koje nisu članice OECD-a : Brazil, Kina, Litva, Ruska federacija.

Osim zemalja OECD-a uključene su prema tome i druge zemlje a ima i sve više interesa među zemljama u razvoju. PISA program dobiva sve više na popularnosti iako postoje i drugi sustavi evaluacije koji nisu uspjeli postići status koji ima danas PISA a posebno u Europskoj uniji.

4. Očekivani rezultati: objektivan i stručan uvid u dostignuća hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava

Uvodno se može reći da su upravo rezultati PISA programa potaknuli u nekim zemljama promjene obrazovne politike.² Rezultati provjere su višestruki. Učenik se ocjenjuje

¹ Detaljnije informacije o PISA programu mogu se pročitati na www.pisa.oecd.org., a isto tako postoji i više međunarodnih publikacija o PISA programu.

² Najnoviji je primjer Njemačka koja je na temelju rezultata zaključila da mora mijenjati odgojno-obrazovni sustav iako se govorilo o njemu (osobito u Hrvatskoj) kao jednom od najboljih. Hrvatska je javnost o tome obaviještena prilikom posjete dr. Langea.

za svaku vrstu pismenosti posebno s ukupnim brojem bodova koje sakupi. Prosjek OECD-a je 500 bodova i učenik se rangira u odnosu na taj prosjek. Na temelju individualnih rezultata računaju se prosjeci za zemlju u cjelini. Iz dobivenih rezultata može se zaključiti ne samo o sposobnosti da se stečeno znanje primjeni nego i o odnosu učenika prema procesu učenja, zatim o razlici u stečenom znanju i vještinama u odnosu na obiteljske i socijalno-ekonomske uvjete učenika ali i u odnosu na pojedine škole ili nastavne programe te na razlike između obrazovnih sustava pojedinih zemalja. Zbog toga rezultati i nalazi PISA programa mogu poslužiti vrlo dobro za analizu obrazovnog sustava i shodno tome može se zaključivati o potrebnom poboljšanju i promjenama u obrazovnom sustavu u cjelini ili pak o uvjetima u pojedinim školama, školskim resursima i nastavnicima, ili obiteljskim i socijalnim uvjetima. Posredno i neposredno PISA odgovara na jednostavna ali fundamentalna pitanja obrazovanja kao što su :

- Koliko su mladi ljudi nakon završenog obaveznog školovanja spremni odgovoriti na izazove budućnosti?
- Pripremaju li naše škole djecu za uključivanje u društvo?
- Jesu li učenici nakon završetka obaveznog školovanja u stanju analizirati, logički razmišljati i reći svoje ideje na djelotvoran način?
- Jesu li završeni učenici sposobni učiti cijeli život?
- Jesu li neki načini poučavanja i organizacije unutar škole djelotvorniji od drugih ?

Može se zbog toga reći da PISA identificira niz važnih čimbenika koji utječu na razvoj učenikovih potencijala, što omogućuje analizu utjecaja svakog čimbenika posebno ili u interakciji zajedno. Nadalje PISA omogućava, ako se provodi sukcesivno, vrednovanje i ocjenu promjena koje se uvode u obrazovni sustav. Uglavnom zemlje koje su sudjelovale u PISA programu prvi puta (2000. godine) nastavile su i drugi i treći puta. To dokazuje korisnost PISA evaluacije. Treba napomenuti i to da su sve međunarodne usporedbe, a posebno one među članicama i kandidatima za članstvo u Europsku uniju provode na temelju PISA evaluacije što je za Hrvatsku u ovom momentu posebno važno. Uključivanjem u PISA program stekao bi se objektivan i stručan uvid u dostignuća obrazovnog sustava u međunarodnim razmjerima, što bi olakšalo kreiranje odgovarajuće strategije razvoja obrazovnog sustava u cilju njegovog unapređenja i trajnog uključivanja u europski obrazovni prostor.

5. Uvjeti uključivanja i troškovi

Hrvatska se može uključiti u PISA program za evaluaciju koja će se provesti 2006. godine kada se ispituje područje prirodnih znanosti. To znači da treba pristupiti PISA programu već 2004. godine, a rok za predaju zahtjeva je konac lipnja 2003. godine. To je zato da bi se do 2004. godine organizirao stručni tim koji će do 2006. godine provesti sve potrebne pripreme uključujući i prevođenje instrumenata za evaluaciju. Troškovi za provođenje PISA programa odnose se na **troškove plaćanja OECD-u, a iznose ukupno 90.000 USD, te lokalne troškove za operativno izvođenje programa, koji se procjenjuju na 180.000 USD.** Ti lokalni troškovi za operativni dio programa uključuje troškove plaćanja stručnog tima (nacionalni program manager, jedan koordinator, jedan analitičar i jedan administrativni radnik), zatim troškove prevođenja, službenih putovanja, seminara i radionica za pripreme koordinatora u školama, troškove obrade podataka, tiskanja, ostalog administriranja, izvještavanja, te potrebne opreme. Ukupno se na temelju iskustva drugih zemalja procjenjuje ove troškove na najviše 180.000 USD kroz razdoblje od tri godine. Ukoliko je projektni tim zaposlen u okviru neke od institucija obrazovnog sustava (primjerice u Zavodu za školstvo) onda su troškovi stručnog tima (plaće) već pokriveni. **Ukupni se dakle troškovi procjenjuju na 270.000 USD, što iznosi 1.849.500,00 kuna** (prema srednjem tečaju za USD na dan 23.4.2003 koji iznosi 6,85). **Shodno tome treba na posebnoj stavci Ministarstva prosvjete i športa u 2004. godini osigurati 616.500,00 kuna odnosno isti iznos u 2005. i 2006. godini.**

Za formalno uključenje u PISA program potrebno je pristupno pismo Vlade Republike Hrvatske kojim se traži od Sekretarijata OECD-a uključenje u PISA program i preuzima se obavezu plaćanja OECD-u za korištenje i provođenje PISA programa u fiksnom iznosu od 90.000 USD, plativo u godišnjim ratama od 30.000 USD kroz tri godine (2004., 2005. i 2006. godine). OECD nakon toga donosi odluku o službenom pristupu PISA programu.

6. Zaključak

S obzirom na potrebu uspostavljanja sustavnog internog i eksternog vrednovanja postignuća, planirane promjene odgojno-obrazovnog sustava i očekivane rezultate, Ministarstvo prosvjete i športa predlaže Vladi Republike Hrvatske da se Hrvatska uključi u PISA program 2006. godine te da preuzme obavezu financiranja PISA programa kroz nadolazeće trogodišnje razdoblje.